

LEDA-Nyt nr. 68 – november 2019

ISSN 1603-7006 Redigeret af Asgerd Gudiksen, Jonas Jensen og Nicolai Hartvig Sørensen

Meddelelser fra bestyrelsen	s. 2
Indkaldelse til medlemsmøde	s. 3
Referat af generalforsamlingen 2019	s. 4
Årsberetning 2018-19 (fremlagt på generalforsamlingen)	s. 5
Peter Juel Henriksen: Elastiske sonoranter – leksikalske udfordringer omkring den danske selvlyd	s. 7
Susanne Lervad: Tekstilterminologi – tværfaglig analyse af tekstilterminologi og dragter i Danmark	s. 12
Lars Trap-Jensen: The 22 nd Biennial Meeting of the Dictionary Society of North America	s.16
Lina Henriksen & Sussi Olsen: Nordterm-konferencen 11.-14. juni 2019. Om terminologiens rolle i sprogteknologiske applikationer	s.19
Kend din leksikograf	s. 22
Kort nyt fra den leksikografiske verden	s. 26

Medlemsmøde

Den operative funktion: teoretisk beskrivelse og praktisk implementering

Heidi Agerbo
Center for Leksikografi, Aarhus Universitet

Onsdag d. 27. november 2019 kl. 15

Københavns Universitet Amager, Njalsgade 136, bygn. 27

Lokale 27.0.09

Meddelelser fra bestyrelsen

Imellem hvert nyhedsbrev lægges nyheder på vores hjemmeside: <http://leksikografer.dk>.

LEDA-Nyt udgives af Foreningen af Leksikografer i Danmark (LEDA) og udkommer to gange om året. LEDA-Nyt udsendes fast til LEDAs medlemmer, og ældre numre af tidsskriftet kan desuden downloades fra LEDAs hjemmeside (www.leksikografer.dk).

Bidrag til næste nyhedsbrev sendes til formanden senest 1. februar 2020

Dette nummer er redigeret af Asgerd Gudiksen, Jonas Jensen og Nicolai Hartvig Sørensen.

LEDA er en forening der fungerer som forum for praktisk og videnskabeligt ordbogsarbejde og ledes af en bestyrelse, som frem til næste generalforsamling består af:

Asgerd Gudiksen (Ømålsordbogen, NorS, Københavns Universitet), formand, gudik@hum.ku.dk

Ida Elisabeth Mørch (Dansk Sprognævn), kasserer, moerch@dsn.dk

Malene Ullerlund Madsen (Ordbogen A/S), mum@ordbogen.com

Patrick Leroyer (Center for leksikografi, Aarhus Universitet), pl@cc.au.dk

Nicolai Hartvig Sørensen (DSL), nhs@dsl.dk

Jonas Jensen (DSL), jj@dsl.dk

Susanne Lervad (Center for Tekstilforskning, Saxo, Københavns Universitet), npf698@hum.ku.dk

CVR: 37588997

Kontingent for medlemskab af Foreningen af Leksikografer i Danmark (LEDA) 150,- DKK

Kontingent for medlemskab af Nordisk Forening for Leksikografi (NFL) 160,- DKK (200,- NOK)

Begge kontingenter kan indbetales via netbank: reg.nr. 5301 konto 0275666.

Henvendelse vedrørende indmeldelse og adresseændring sker til foreningens kasserer. Øvrige henvendelser rettes til formanden.

Medlemsmøde

*Heidi Agerbo
Center for Leksikografi
Københavns Universitet*

Den operative funktion: teoretisk beskrivelse og praktisk implementering

Det moderne samfund er karakteriseret af især følgende to komponenter: viden og teknologi. Folk har ekstremt nem adgang til mange data, hvilket især skyldes den teknologiske udvikling. Inden for få minutter kan man finde mobiltelefonen frem, gå online og spørge eller søge efter svar på sit informationsproblem. Hvis leksikografien fortsat skal spille en rolle i dette samfund, er den nødt til at følge med den teknologiske udvikling og være opmærksom på netop de behov, der opstår hos moderne informationssøgere. Det kan være fristende at implementere moderne teknologi i leksikografiske værktøjer uden ordentlige teoretiske overvejelser som fundament, men dette kan resultere i, at man i stedet for at hjælpe informationssøgerne udsætter dem for informationsoverflod eller inviterer dem ind i et kaotisk teknologicirkus. Funktionsteorien er en af få decideret leksikografiske teorier, der er formuleret inden for de senere år, og som kan bidrage til at udvikle moderne leksikografiske produkter og services. Der er dog stadig mange aspekter af denne teori, der er uudforskede. Et af disse er den operative funktion, der vedrører handlingsorienterede informationsbehov. I mit ph.d.-projekt har jeg derfor fokuseret på at undersøge og beskrive netop denne funktion samt implementere den i et leksikografisk koncept. Disse forskningsresultater vil jeg præsentere til LEDA-mødet i november.

Onsdag d. 27. november kl. 15

Københavns Universitet Amager, Njalsgade 36, bygn. 27
Lokale 27.0.09

Alle er velkomne. Der vil blive serveret kaffe og te i pausen

Referat af LEDA's generalforsamling 8. maj 2019

I alt 12 deltog i generalforsamlingen – samme antal som i 2018.

Ordstyrer: Henrik Lorentzen

Referenter: Jonas Jensen og Susanne Lervad

Dagsorden ifølge vedtægterne:

1. Valg af dirigent og referent
2. Formanden aflægger beretning
3. Kassereren fremlægger det reviderede regnskab
4. Fastsættelse af kontingent
5. Valg af to bestyrelsesmedlemmer og en suppleant. På valg er bestyrelsesmedlemmerne Jacqueline Levin (indvalgt 2011) og Ida Elisabeth Mørch (indvalgt 2017) samt suppleant Jonas Jensen (indvalgt 2018, ekstraordinært for ét år)
6. Valg af revisor og revisorsuppleant. På valg er Christian Becker-Christensen og Anita Ågerup
7. Eventuelt

Ordstyreren indledte med at bemærke at generalforsamlingen i henhold til vedtægterne bør afholdes inden udgangen af april måned.

Der var ikke indkommet forslag til dagsordenen ud over de ovenfor nævnte.

Ad. 2. Formanden kunne fortælle at foreningen i det forgangne år havde afholdt 4 medlemsarrangementer, 3 bestyrelsesmøder og udsendt 2 udgaver af LEDA-Nyt.

Fristen for stof til næste nummer af netop LEDA-Nyt er 1. oktober. Formanden opfordrede alle medlemmer til at gøre redaktionen opmærksom på arrangementer og nyheder der kunne have fagfællernes interesse (jf. beretningen nedenfor)

Ad. 3. Underskuddet fra 2017 blev vendt til et overskud i 2018 pga. det forhøjede kontingent. Foreningen har imidlertid mistet et par medlemmer. Aktuelt ligger antallet af betalende medlemmer på 57, mod 59 i 2017.

Ad. 4. Det blev besluttet at fastholde den nuværende kontingentsats.

Ad. 5. På grund af foreningens regel om at medlemmer maksimalt kan sidde i tre på hinanden følgende valgperioder, kunne Jacqueline Levin ikke genvælges. I stedet indvalgte Malene Ullerlund Madsen (ligeledes fra ordbogen.com) som bestyrelsesmedlem. Ida Mørch blev desuden genvalgt som bestyrelsesmedlem og Jonas Jensen som suppleant. I parentes bemærket var der ingen andre kandidater til posterne.

Ad. 6. Revisor og revisorsuppleant blev genvalgt - igen uden modkandidater.

Ad. 7. Der blev gjort opmærksom på at de vedtægter der ligger på foreningens hjemmeside bør opdateres.

Det nyindvalgte bestyrelsesmedlem, Malene, har indvilget i at overtage Jacquelines forpligtelser i forbindelse med hjemmesiden og sociale medier. Der bliver tale om en glidende overgang hvor Jacqueline hjælper Malene i gang. Desuden bedyrer Sussi at hun

gerne hjælper med eventuelle hasteopgaver i forbindelse med hjemmesiden. Hun har allerede det nødvendige login.

Henrik opfordrer til at LEDA-Nyts redaktion fortsat er opsøgende og prikker til kolleger og fagfæller for at få dem på banen med kort (og langt) nyt.

Der blev opfordret til at lave et temaarrangement i Odense med flere virksomhedsbesøg, både til Mikroværkstedet/MV Nordic omkring udnyttelse af leksikografiske data til fx dyslektikere og til Ordbogen.com.

Årsberetning for LEDA for året 2018-2019 ved formanden

Medlemsmøder

Der har været afholdt fire almindelige medlemsmøder siden sidste generalforsamling.

Den 19. september fortalte Nicolai Hartvig Sørensen, Det Danske Sprog- og Litteraturselskab, om *Lemmaselektion ud fra kendte ord vha. semantisk model*, en semantisk model baseret på såkaldte word embeddings, der er en sprogteknologisk metode til automatisk at foreslå ord der semantisk minder om hinanden ud fra deres kontekst i meget store korpora.

Den 28. november holdt Peter Juel Henriksen, Dansk Sprognævn, et foredrag med titlen *Dansk sprogteknologi mangler ordbøger*, hvor han bl.a. med pædagogiske lydclip demonstrerede hvorfor det er svært at lave talegenkendelse for dansk og argumenterede for hvorfor det skal gøres alligevel.

Den 6. februar præsenterede Ebba Hjorth, Birgitte Jacobsen, Bent Jørgensen og Merete K. Jørgensen, alle fra Det Danske Sprog- og Litteraturselskab, bind 2 af Dansk Sproghistorie *Ord for ord for ord* og gennemgik udvalgte temaer fra bindet: den tidligste ortografi, det ældste ordforråd og gammelt og nyt slang.

Og i dag, den 8. maj, har vi hørt Susanne Lervad fortælle os om sit arbejde inden for tekstilterminologi i foredraget *Tekstilterminologi - tværfaglig analyse af historiske tekstiler og dragter i Danmark*.

Bestyrelsesmøder

Bestyrelsen har i det forløbne år holdt tre møder d. 19/9 2018, d. 17/1 2019 og d. 8/5 2019. Møderne har haft den samme dagsorden som tidligere år: medlemsmøder, LEDA-Nyt og hjemmesiden. Den årlige bestyrelsesfrokost med revisor og revisorsuppleant blev afholdt d.17/1 i Riz Raz i Store Kannikestræde.

Generalforsamling 2018

Den årlige generalforsamling 2018 blev afholdt d. 25. april. Ved generalforsamlingen blev Asgerd Gudiksen valgt som formand og der blev indvalgt to nye suppleanter, nemlig Susanne Lervad og Jonas Jensen. Bestyrelsen har i perioden 2018-2019 således bestået af Asgerd Gudiksen, Jacqueline Levin, Patrick Leroyer, Ida Elisabeth Mørch, Nicolai Hartvig Sørensen, Susanne Lervad og Jonas Jensen.

Revisor og revisorsuppleant har været Christian Becker-Christensen og Anita Ågerup Jervelund, der blev ligeledes genvalgt ved generalforsamlingen i 2018.

LEDA-Nyt

LEDA-Nyt er udkommet to gange i perioden, nr. 66 i november 2018 (20 sider) og nr. 67 i marts 2019 (21 sider). I år har foruden formanden Jonas Jensen, Jacqueline Levin og Nicolai Hartvig Sørensen deltaget i redigeringen. Som noget nyt har vi lanceret noget vi kalder *Kort nyt fra den leksikografiske verden*, der bringer miniartikler på ca. 200 ord om nyheder. I år har vi fx annonceret at bind 12 af *Ømålsordbogen* er udkommet, at *Den Danske Ordbog* har nået målet med 10.000 nye ord, og at Sprognævnet har fået en ny direktør. Ind til videre er det, må vi indrømme, mest bestyrelsen der har bidraget, men vi håber at også andre vil få lyst til at sende ind efterhånden. Fristen for næste LEDA-Nyt er den 1. oktober, og nyhederne sendes til formanden.

Hjemmeside

LEDA har som bekendt også en hjemmeside og Facebook. Her annonceres medlemsmøderne og der lægges også oplysninger op om leksikografiske konferencer og andre relevante begivenheder. Vi er jo naturligvis glade for tip om arrangementer der har interesse for foreningens medlemmer – og også glade for at de der er på Facebook, husker at ”like” oplagene, så de slår bedre igennem.

Arbejdet med LEDA’s hjemmeside og Facebook har i det forløbne år været varetaget af Jacqueline Levin ligesom de foregående år. Jacqueline afgår ved denne generalforsamling if. vedtægterne, men heldigvis har hun lovet at hjælpe den nye webredaktør i gang. En stor tak til Jacqueline for alt det hun har gjort for foreningen i de sidste otte år.

Elastiske sonoranter – leksikografiske udfordringer omkring den danske selvlyd

Peter Juel Henriksen

Blandt de danske sproglyde er sonoranterne de sværeste at bringe i form.¹ Dansk har enestående mange fuldvokaler, omtrent dobbelt så mange som norsk og svensk, som har dobbelt så mange som tjekkisk, som har dobbelt så mange som græsk.² Desforuden har det danske sprog et mere almindeligt antal øvrige stemte lyde, så tilsammen har vi, efter lærebogens systematik, omkring 50 sonoranter (uden diftonger). Det er så stort et antal at grænserne mellem de mest tætliggende ofte tværes ud, såvel i udtale som i opfattelse. End ikke fonetikere kan enes om transskriptionen af vokalerne i ordpar som ”leget”/”meget”, ”aftager”/”arvtager”, ”større”/”spørge” som de varierer fra den ene sprogbruger til den anden. Samtidig er sonoranterne de lyde der for alvor sætter liv i talesproget. De er hovedansvarlige for talens naturlighed og illokution, og selv minimale forskydninger i varighed og tonehøjde kan virke kraftigt på betydningen. Et smukt eksempel har man i det lille udråbsord *nå* i PH's vise af samme navn -- men reelt er hver eneste af hverdagens ytringer et lige så godt eksempel.

Det er derfor både interessant og nødvendigt at få klarlagt sonoranternes akustik og taksonomi. Skønt der allerede findes en stor litteratur om emnet, står vi i dag med et nyt behov, en ny type sprogbrugere som ikke forstår en forskningsartikel, men godt kan læse en ordbog. Det er de talende computere. Hvordan giver vi en computer et praktisk anvendeligt og samtidig lingvistisk velfunderet regelsæt for den danske selvlyd i aktion? Eller sagt på en anden måde: Hvordan opgraderer man en traditionel ordbog med oplysning om sproglydenes kvantiteter i skiftende omgivelser? Det er temaet for et nyt forskningsprogram på Dansk Sprognævn. Denne lille, uvidenskabelige artikel skal bare ses som en trailer.

Det er en stor fordel for et så ambitiøst forskningsprogram at kunne tage afsæt i eksisterende ordbøger af høj kvalitet. Der findes adskillige udtaleordbøger for nyere dansk, af hvilke de to vigtigste er Den Røde og Den Grønne, henholdsvis Molbæk (1990) og Brink&Lund (1991). Disse to er begge komplette, dvs. dækker hele det danske ordforråd (med de sædvanlige forbehold), men de er samtidig ret forskellige i leksikografisk tilgang. Den Røde er en klassisk oversættelsesordbog der *afbilder* en ordform på en udtale. Den Grønne er et leksikon der *redegør* for udtalerne og deres variationer, ofte på en uformel måde når der gives ekstra baggrundsinformation. Hvor begge ordbøger er lige egnede til at afgøre hjemmets strid om ordudtaler, er Den Røde lettest at bruge i sprogteknologi mens den lingvistikstuderende kan lære mere af Den Grønne.

”Røg i køkkenet”

Den Røde: [rʌj] i 'køgnəð] eller [rʌj] i 'køgənəð]

Den Grønne: [rʌj] i 'køgn~ð]

Som det ses, er Den Røde og Den Grønne ikke enige om udtalen af ”røg i køkkenet”.³ Begge ordbøger oplyser at ”røg” har stød (·), at ”i” har tabt sit stød sammen med hovedtrykket, samt at ”køkkenet” kan udtales tostavet, altså med den midterste vokal reduceret væk: *køk-net*. Den Grønne mener, på

1 Sonoranterne er de stemte lyde, dvs. dem der kan nynnnes og synges på (fx [u], [m] og [v], men ikke [s] og [t]). Sommetider kaldes stemthed også fonation. I denne artikel bruger vi ”sonorant”, ”sonorantgruppe” og ”selvlyd” i flæng for en talesekvens med ubrudt fonation (når hensigten er klar).

2 Opgjort som betydningsadskillende fuldvokaler med optionel forlængelse og stød. I den målestok har dansk ca. 39 vokaler, norsk 19, tjekkisk 10 og græsk 5. Dansk foreslås tit som verdens mest vokalrige sprog.

3 Lydskrifter er vist i Molbæks IPA-notation (med ~ for assimileret schwa). Se Schachtenhaufen (2013) og <https://schwa.dk/tag/schwa-assimilation/> for diskussion af schwas kommen og gåen. Tak til Ruben for at pege på treheden bunde/bonde - bundne - bundene, som spiller en hovedrolle i denne artikel, og mange andre lingoodies.

sin side, at ikke engang det sidste ə (schwa) udtales, men assimileres væk, mens Den Røde mener at det altid udtales, og endda at det midterste ə eventuelt også gør. Denne trestavede udtale, *køk-ke-net*, accepterer Den Grønne kun som en ”spøgende” variant (hvem har mon grinet af dét for nylig?). Den Røde og Den Grønne afviger ofte i deres konkrete lydskrifter, men desuden er de heller ikke enige om eget formål. Den Røde søger at ”repræsentere udtaler, som rigsmålstalende vil nikke genkendende til som forholdsvis neutrale”, mens Den Grønne vil beskrive ”den faktiske udtale af dansk”, ikke de udtaler som ”befolkningen selv synes bedst om”. Man kan samle de to ordbøgers grundholdning i spørgsmålet om *anbefaling*. Den Røde anbefaler, Den Grønne gør ikke. Dette er grunden til at Den Røde er lettest at bruge for sprogteknologen der skal lempe lærdommen ind i en computer.

Klassiske udtaleordbøger som Den Røde og Den Grønne giver oplysning om arten og rækkefølgen af ordenes fonetiske segmenter. De har derimod intet at sige om segmenternes kvantiteter, altså om lydenes individuelle varighed, tonehøjde, volumen, energifordeling, relative stemthed og kompression -- for slet ikke at tale om transitionerne imellem dem. Hver fon skal derfor forsynes med en lang række talværdier for at forvandles fra et abstrakt, leksikalsk symbol til en meningsfuld lyd. Af alle disse værdier er *varigheden* den mest kritiske. Bare én upræcis varighed kan forvandle et ord til et helt andet, hvorefter hele sætningen kuldsejler. Derfor er udviklingen af præcise, kontekstfølsomme modeller af fonvarighed den første og vigtigste aktivitet hvis man vil puste liv i en fonetisk ordbog.

I et af vores forsøg tog vi afsæt i et lille kompleks af næsten-enslydende ord kun adskilt af en enkelt sonorants varighed.

”bunde”/”bonde”	”bundne”	”bundene”
[bånə]	[bånnə]	[bån~nə]

Spørgsmålet var: Hvor præcist kan man forudse varigheden af sonoranten [n+] i disse fire målord ud fra forekomstens funktion og betydning? Vi indlejrede målordene i et lille tekststykke til oplæsning, sådan at de forekom med kontrolleret variation af grammatisk og pragmatisk funktion (”datakriteriet”). Da sonorantvarigheder er uhyre letpåvirkelige, forsøgte vi med alle midler at aflede oplæserens opmærksomhed fra målordene (”skyggekrateriet”). For at afbalancere de to hensyn, datakriteriet og skyggekrateriet, satte vi følgende ramme op for læseteksten:

- Teksten kan læses på omkring to minutter (ca. 250 ord)
- Teksten er narrativ, underholdende og generelt let at læse
- Tunge, lange og påfaldende ord undgås, undtagen som afledere (jf. skyggekrateriet)
- Teksten har i alt 10 forekomster af målordene
- Hvert målord forekommer i mindst to forskellige funktioner (jf. datakriteriet)
- Målordenes sonorant skal kunne udmåles præcist (tolerance 20ms)

Det sidste punkt er en kommentar værd. For at opnå præcise målinger valgte vi at udmåle hele den stemte del af målordet, altså [ån+ə]. Hver udmåling kunne dermed få en skarp forkant og bagkant, nærmere bestemt en klusil (fx ”den bundne del”) eller en opremsningspause (”en bonde, en malerlærling, ...”). Til gengæld må vi så acceptere en mulig fejlkilde idet vi jo har antaget at de uforandrede dele af sonorantgruppen, [å] og [ə], er akustisk stabile eller, med andre ord, at det kun er [n+] der varierer i varighed.

Røg i Køkkenet⁴

Danskerne er vilde med Bagedysten. Programmet har flere seere end selv de største sportsfinaler. En ting som folk sætter stor pris på, er at det er ganske almindelige mennesker der dyst, både fra by og land.

Søndag d. 17. januar begyndte en ny runde af Bagedysten. Der var syv deltagere, som alle var under 27 år: en studerende, en fisker, en slagter, en gymnast, en bonde, en malerlærling og en invalidepensionist.

Alle klarede sig godt i den frie del af konkurrencen hvor man selv måtte vælge ingredienser. Men ak, i den bundne del gik det ikke så glat. Der skulle koges creme og bages tørkager og lagkagebunde på glutenfrit mel. Da det gik rigtigt løs, var lærlingen så uheldig at brænde bundene på mens fiskeren glemte bagepulveret så hans bunde klaskede sammen som våde klude. Gymnastens dej blev alt for tør og usmidig, så hun måtte trykke bundene tæt sammen mellem to våde viskestykker. Det gav ikke ros hos dommerne, som flere gange i programmets løb brød ud i latter.

Allermest til grin blev dog den stakkels bondeknøs da han tabte sine duftende, nybagte bunde på gasbluset så røgen stod tæt i lokalet og programmet måtte afbrydes. Av min arm! Sikken en larm der blev. Først da filmholdet havde grinet af og luftet ud, kunne man afslutte optagelsen af den bundne del af konkurrencen.

Og tænk engang! Sorg blev til jubel da det hele endte med at den jævne bonde gik af med sejren.

Læseren opfordres til at finde de ti målordsforekomster og konstatere deres forskellige egenskaber i teksten, både syntaktiske og pragmatiske (jf. tabel 1). Den lille oplæsningstekst har i øvrigt også andre lingvistisk-analytiske funktioner end dem vi her har diskuteret. Blandt andet er den fonetisk komplet, dvs. dens IPA-transskription indeholder alle danske sonoranter og andre foner.⁵ Det er forklaringen på de lidt akavede udbrud, fx ”Av min arm!” og ”Sorg blev til jubel”, som er indsat for at høste de sjældne stødvokaler i *av* og *sorg*.

Indeks	Sætning	Forekomst	Lemma	Tryk	[n]+	Eft. tsv.	Stilling	Funktion	Info
1	07	bonde	bonde	1	1	1	Opr	Subj	ny
2	09	bundne	binde	1	2	0	Hov	Obj	ny
3	10	lagkagebunde	-bund	0	1	1	Hov	Obj	ny
4	11	bundene	bund	1	3	0	Hov	Obj	giv
5	11	bunde	bund	1	1	3	Led	Subj	giv
6	12	bundene	bund	1	3	0	Hov	Obj	giv
7	14	bondeknøs	bonde-	1	1	3	Hov	Subj	giv
8	14	bunde	bund	1	1	1	Led	Obj	giv
9	17	bundne	binde	1	2	0	Hov	Obj	giv
10	19	bonde	bonde	1	1	1	Led	Subj	giv

Tabel 1. Kolonner: indeks (målord); indeks (sætning/frase); forekomst i teksten (målord); lemma (målord); hovedtryk (sonorant); længde (sonorant); efterfølgende trykssvage stavelser (fx ”bondeknøs, da han tabte” = 3); syntaktisk stilling (Opr = led i opremsning; Hov = hovedsætning; Led = ledsætning); syntaktisk funktion (Subj = del af subjekt; Obj = del af objekt); rolle i informationsstruktur (hhv. ny eller given information)

4 Teksten må bruges til ethvert formål under den forudsætning at Dansk Sprognævn og forf. krediteres, samt at teksten ikke forandres. Samme betingelser skal følge teksten i alle kopier. Hvis teksten anvendes til forsøg som beskrevet her, skal informanten være uvidende om forsøgets specifikke formål (hvad der nok bliver sværere at sikre jo længere teksten verserer). Kontakt forf. for flere småtekster skåret over samme læst.

5 Med den danske SAMPA som fonetisk reference: <https://www.phon.ucl.ac.uk/home/sampa/>

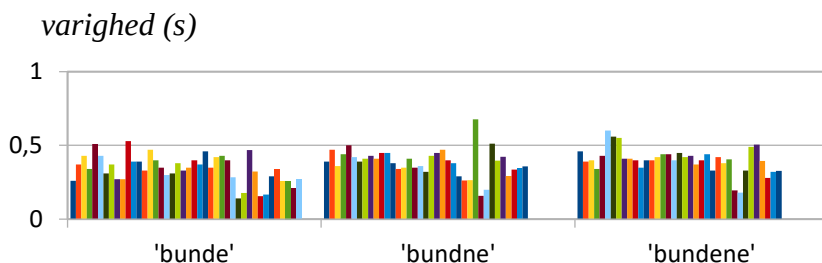
”Røg i Køkkenet” blev indlæst af 18 voksne informanter. Alle informanter blev interviewet efter endt læsning, og ingen havde bemærket den særlige status for målordene {”bonde”/”bunde”, ”bundne”, ”bundene”}. Optagelserne blev foretaget med en god studiemikrofon med popfilter (Gefell M930). Lokalet var et almindeligt kontor, ikke frit for genklang, og det har formentligt givet slør i tidskodningen ved sonorantens endepunkt, dog skønsmæssigt en usikkerhed på højst 20ms. Tidskodningen blev foretaget med to disparate metoder, dels auditiv afgrænsning (aflytning) med visuel kontrol (spektrogram m.m.) og dels automatisk tilskæring. Den automatiske metode byggede på HNR-måling (Harmonics-to-Noise Ratio) der, i god tilnærmelse, afgør talesignalets stemthed i samples af 10ms. En energirig sonorant (fx en fuldvokal) producerer en høj HNR-værdi, mens en obstruent (fx [s]) har en lav værdi. Ved at fastsætte en passende tærskel høster man de mindst energirige sonoranter (fx nasalerne) i mellemområdet. De to metoder gav ikke signifikant forskellige varighedsværdier, hvad der styrker datasættets pålidelighed.

Og nu nærmer vi os svaret på et af forsøgets hovedspørgsmål: Er ordbogens lydkrift den bedste prædiktør af fonens varighed? Eller med andre ord, er sonoranten i ”bundene” altid længere end sonoranten i ”bunde”? Hvis det er tilfældet, kan vi beslutte fonens varighed ved et simpelt tabelopslag. Umiddelbart ser datasættet lovende ud.

Gennemsnitlig varighed (alle målordsforekomster, alle talere)

”bunde”	”bonde”	”bundne”	”bundene”
0.35"	0.36"	0.39"	0.40"

Tilsyneladende er ”bunde”/”bonde” altså kortere end ”bundne”, som er kortere end ”bundene”. Forskellen er dog ikke stor, og dataanalysen viser at den langt fra er signifikant.

Grafen viser alle 116 forekomster af ”bunde”, ”bundne” og ”bundene”. Og det står klart at datasættets spredning gør enhver plan om tabelopslag, altså konstante værdier for fonvarighederne, til skamme. Dette kommer vel ikke bag på os, givet at dagens talesynteser netop bruger tabelværdier til varighedstilskrivning og af præcis denne grund lyder udeltagende og verdensfjerne. Der er altså ingen vej udenom. Skal vi nærme os de autentiske sproglydes akustik, må vi inddrage flere af målordenes egenskaber, og dette kræver et betydeligt større datasæt end 18 gange 2 minutters taleoptagelse kan levere. Historien om bondeknøsen og hans konkurrenter er kun ét eksempel fra et omfattende materiale der er under udarbejdelse. De øvrige læseopgaver fokuserer på andre sonorantgrupper, og alle tekster overholder såvel datakriteriet som skyggekriteriet. Vi behøver mindst 5000 målepunkter for at kunne analysere den relative betydning af de forskellige sproglige parametre (jf. tabel 1) som prædiktører for fonernes varighed og andre lydlige egenskaber. Hvis vores undersøgelser har vakt læserens interesse, vil vi opfordre til at holde øje med Dansk Sprognævns hjemmeside, dsn.dk, hvor nye publikationer i sagen bliver annonceret.

Måske har vi efterladt læseren med et ubesvaret spørgsmål: Er det foruroligende at de to centrale udtaleordbøger for det danske sprog ikke er enige om udtalen af det danske sprog? Det ville det være

hvis der var tale om to retskrivningsordbøger (en situation ikke ulig slutningen af det 19. århundrede hvor Danmark havde flere parallelle ortografier). Talesproget har naturligvis større frihedsgrader end stavningen, som grafen viste med al tydelighed, men det betyder ikke at ordene i praksis udtales på tilfældigt varierende måder. I den enkelte kommunikationssituation er der snævre grænser for ordenes realisering, og en uventet betoning kan have en kraftig virkning på betydningen. Tænk bare på ordet "tak" som med kontrollerede prosodiske forskydninger kan signalere taknemmelighed, ligegyldighed, jubel eller ironi. Dette er ordbogsforfatterne naturligvis klar over. Når Molbæk og Brink & Lund anviser forskellige lydskrifter for en stor del af de danske ord, betyder det derfor næppe at forfatterne reelt var uenige om ordenes udtale, men kun om dens symbolske repræsentation. Deres pseudo-uenighed kan ses som et symptom på symbolfonetikens problem med at omsætte sin abstrakte lydbeskrivelse til målelige og falsificerbare forudsigelser. Man kan ikke afgøre hvem der har ret. Derfor taler computerne så dårligt.

Referencer

- Lars Brink, Jørn Lund et al (1991) "Den Store Danske Udtaleordbog", Munksgaards Ordbøger.
Peter Molbæk Hansen (1990) "Dansk Udtale", Gyldendals Røde Ordbøger.
Jan Heegård Petersen & Peter Juel Henriksen (2013) "New Perspectives on Speech in Action", proceedings of the 2nd SJUSK Conference on Contemporary Speech Habits, Copenhagen Studies in Language 43.
Ruben Schachtenhaufen (2013) "Phonetic Reduction and Linguistic Factors", in J. H. Petersen & P. J. Henriksen (2013).

Peter Juel Henriksen
seniorforsker
Dansk Sprognævn
pjh@dsn.dk

Tekstilterminologi – tværfaglig analyse af historiske tekstiler og dragter i Danmark

Susanne Lervad

I Danmark har vi en helt særlig samling af historiske tekstiler fra bronzealderen til i dag på blandt andet Nationalmuseet, Designmuseum Danmark og Den Gamle By i Århus. På Center for Tekstilforskning (CTR) på Københavns Universitet arbejder vi med analyse af historiske tekstiler og tekstilterminologi, og jeg vil her præsentere mit arbejde med faglig kommunikation på tekstilområdet, og afklaringen af tekstile begreber og tekstil kulturarv.

Baggrunden for dette arbejde er hovedfag i fransk med fokus på franske mønstervævninger og siden en afhandling om tekstilfaglig kommunikation på Syddansk Universitet. Derudover kommer interessen for tekstiler og specielt vævning fra min familiebaggrund i Askov, hvor min familie producerede håndvæve i tre generationer til højskoler, husflidsskoler, terapi og professionelle vævere – de såkaldte Lervad væve. Jeg har derfor fået vævning ind med modermælken og lærte allerede som 4-årig at væve hos min farmor. Efterfølgende arbejdede jeg i virksomheden og skrev dokumentationsmateriale på 3 sprog, heraf katalogmateriale og betjeningsvejledninger for vævene på henholdsvis dansk, tysk, engelsk og fransk. Vævene fra Askov bliver ikke produceret mere, men dokumentationsmaterialet er stadig i omløb på flere sprog ved køb og salg af vævene, der har vist sig bæredygtige og holdbare. Også vævekredse og væveskoler benytter stadig vævene, der blev produceret fra 1895, hvor min oldefar begyndte produktionen, til 1980'erne. En del af min studietid foregik i Frankrig i tekstilmiljøer i Paris og silkevævebyen Lyon, og jeg har efterfølgende arbejdet en årrække på universitet i Lyon på et forskningscenter for terminologi og oversættelse (Centre de Recherche en Terminologie et Traduction (CRTT) på Université Lyon 2, hvor jeg stadig er tilknyttet med et projekt om skindterminologi.

Arbejdet med de tekstile begreber har de sidste 10 år foregået på CTR. Centret har eksisteret siden 2005 – først som grundforskningscenter under ledelse af historiker Marie Louise Nosch og siden som universitetscenter ved Saxo instituttet under ledelse af arkæolog Eva Andersson Strand med stort fokus på eksperimentel tekstilarkæologi og digital humaniora i arbejdet for tekstilkulturarven. Centret er interdisciplinært med historikere, arkæologer, kunsthistorikere, geologer, lingvister, konservatorer med flere og er vokset til at blive førende i verden for analyse af tekstil kulturarv.

”Fra at være en særlig interessegruppe for få individuelle forskere, har Center for Tekstilforskning (CTR) vist hvordan hele tekstilforskningen kan løftes og styrkes ved en fælles interdisciplinær indsats, så der opstår helt nye forskningsspørgsmål og vinkler på oldtidens og nutidens tekstiler. Tekstiler, tekstilredskaber og termer for tekstiler har givet humanistiske forskere et nyt greb til at forstå aspekter af fortiden og historien, som hidtil har været underbelyst”. Sådan lød motivationen, da Marie Louise Nosch i år fik Dronningens Videnskabspris, og jeg er meget stolt over at være en del af dette forskningsmiljø og skal forsøge at præsentere jer for vores arbejde med tekstilord. Det er både et meget dansk samarbejde mellem især museerne og universiteterne, men også et internationalt forskningsmiljø med tekstilforskere fra især i Europa, der med EU-projekter bruger flere år på centret på at diskutere med centrets lokale forskere. Vi har haft stort fokus på danske/nordiske forhistoriske tekstiler og historisk tekstilproduktion i Middelhavsområdet,

og i øjeblikket har vi meget fokus på tekstiler i Nilområdet (Sudan og Ægypten) med franske, polske og danske forskere. Det tilhørende TAES netværk afholder workshops, seminarer og studieture, og der kommer fx et seminar om farven blå i 2020 (se ctr.hum.ku.dk).

Så forskelligartet en fagkreds har brug for at afgrænse sit felt og sin begrebsverden og blive enige om, at vi arbejder ud fra den samme begrebsverden. Vi afgrænser derfor tekstilbegrebet og i begyndelsen arbejdede vi 'kun' med menneskeforarbejdede tekstiler og strukturer som spundne fibre og vævning, men i dag er skind og pels også en vigtig del af det materiale, der beskrives og analyseres. Udgangspunktet for opbygningen af centret var som sagt, at vi i Danmark har en af verdens bedst bevarede og største samlinger af tekstiler fra bronzealderen til i dag. Kun lande som Ægypten, Kina og Peru har tilsvarende store historiske, velbevarede samlinger. Alle kender Egtvedpigen og hendes historie, og der ligger yderligere kilometervis af vævede, uldne tekstiler på de danske museer fra bronzealder og jernalder til i dag. De seneste store tekstilfund har været i forbindelse med metroudgravninger i København. Disse fund har dannet baggrund for flere ph.d.-afhandlinger fra centret de seneste år – alt sammen med vigtigt tilhørende begrebs- og termarbejde.

Den geografiske ramme har som nævnt især været Norden og Middelhavsområdet. I Sydeuropa har kildematerialet været mere tekstligt og med enkelte redskabsfund modsat den omfattende materielkultur i Danmark og Norden. Det har derfor været vigtigt at sammensætte de forskellige repræsentationsmåder for tekstilbegreberne – både det verbale og non-verbale, da tekstilbegreberne ofte er visuelt repræsenteret. Jeg lavede sammen med det franske netværk TOTH i 2013 et seminar på CTR om verbal og nonverbal repræsentation i terminologi, og forskerne på centret fremlagde her deres arbejde med tekstil og sprog fra bl.a. Mesopotamien, Persien, Grækenland med meget mere og en præsentation af sproglige og ikke-sproglige data i termbanker. Endelig skrev jeg en epilog om visning af begrebssystemer og klassifikationsmåder i den faglige tekstilkommunikation.

Det er udfordrende at arbejde med terminologi i et diakront perspektiv på CTR, fordi der arbejdes med så lange tidsrammer fx fra bronzealder til i dag. For at få et greb til analysere dette felt terminologisk, har jeg sammen med Pascaline Dury fra CRTT, der er ekspert i diakront terminologiarbejde, fremlagt metoden om synonymer og variationer i det tekstile diakrone terminologiarbejde. Det fremlagde vi på centrets første store terminologikonference i 2009, "Textile Terminologies in the Ancient Near East and Mediterranean from the 3rd to the 1 Millenia". Disse geografiske områder har haft mere fokus på skriftlige kilder til tekstilproduktion som Linear B skrifter og tavler i paladskonometri, der har kunnet vise hvordan dele af tekstilproduktionen fandt sted. Der er derfor i det tekstile terminologiarbejde en sammensætning af kilder, som både fysiske genstande, skriftlige kilder og billedmateriale – og dermed både verbal og non-verbal repræsentation af begreberne. Det er ofte svært at lave multilingval terminologi, men hvis fagfeltet som her har gode visuelle muligheder for at vise begrebets karakteristika i materialer, redskaber og processer, som fx i vævning, giver det mulighed for en klar overførsel af viden fra kultur til kultur og fra sprog til sprog.

Terminologiarbejdet har været en grundsten i hele centrets arbejde, og rapporten fra denne konference, en af centrets mange publikationer, har været bestseller i Ancient Textile Series (jf. u Lervad 2010).

Vi lavede fem år senere en konference om "Textile Terminologies from the Orient to the Mediterranean and Europe, 1000 BC to 1000" i 2014, hvor vi altså udvidede den geografiske horisont, og nærmede os vores histories kendte tid som jernalder/vikingetid. Her beskrev jeg sammen med Tove Mathiassen fra Den Gamle By i Århus det metodiske arbejde med at lave en TermWiki (textilnet.dk) til de tekstile museumssamlinger, vi har i DK fra 1600-tallet til i dag. Mange forskere deltog i denne 4 dage lange konference, og rapporten ligger til gratis download (jf. henvisning under Lervad & Mathiassen 2017).

Hjemmesiden www.traditionaltextilecraft.dk er en anden ressource til bevaring af tekstil kulturarv på nettet. Vi afholdt i 2014 et seminar om tekstilhåndværk i Amman i Jordan og rapporten herfra ligger som e-bog til gratis download ("Traditional textile Craft – an intangible cultural heritage"). Jeg har her behandlet begrebet 'håndværk' terminologisk i en artikel om begreber som husflid og kunstindustri med baggrund i min opvækst i Askov med husflids- og højskole (Lervad 2016a). Derudover har vi på hjemmesiden dokumenteret forskellige tekstile håndværkstraditioner med billeder og videoer fra bl.a. Peru og Tyrkiet, som vi har rejst til, og på den måde dokumenterer vi både materialer og teknikker.

I øjeblikket arbejder jeg også med moderne tekstildesign. I samarbejde med Grønlands Universitet Ilisimatusarfik og Designskolen i Kolding har vi i april 2019 afholdt workshop i Nuuk om re-design af anorakker i sælskind, hvor vi forsøger at vise fornyelse fra fire grønlandske designere til anorakken – fx til at bære babyer i – med inspiration fra blandt andet mumier og gravfund. Sælskind bruges også meget til kajakker og indgår i nationaldragten, og der findes på Sprogsekretariatet i Grønland fine, flersprogede termlister om kajak og nationaldragtterminologi, som vi kan udbygge.

I analysen af historiske tekstiler har vi for nylig lavet en protokol til terminologisk behandling af historisk strik, der er et nyere område i tekstilforskningen og uden meget konsensus. Jeg har sammen med strikekasperne Jane Malcolm Davis og Ruth Gilbert skrevet artiklen "Unraveling the confusion, defining concepts to record archeological and historical evidence for knitting" (Davis, Gilbert & Lervad 2018), hvor vi prøvet at give et bud på en fælles terminologi, så man ikke længere skal sammenligne 'æbler og pærer' i en meget forvirrende analysemetode. Det har givet en stor bevågenhed og frugtbar diskussion om emnet, og CTR-tidskriftet *Archeological Textile Review*, der udgav artiklen, har været meget efterspurgt for denne jubilæumsudgivelse om historisk strik.

Ud over det historiske perspektiv om tekstil kulturarv, arbejder vi også med mere samfundsrelaterede emner. Et eksempel er projektet "Thread", der har fokus på at lave netværk for flygtningekvinder i Danmark inden for tekstil og design. Dette innovationsfondsstøttede projekt samler nytilkomne kvinder omkring en tre-trins model: *Education, Empowerment and Entrepreneurship* for at skabe en bæredygtig platform og bringe kvinderne nærmere fagområder med uddannelse og selvforsørgelse. Tøj og tekstil er vores "second skin" og en stor kultur- og identitetsbærer. Arbejdet med tekstilord har vist sig at være en vigtig del af projektet. Vi har bl.a. haft eritreanske kvinder i praktik, og har beskrevet vores forsøg med at arbejde med tekstilord på tigrinja (Lervad 2018).

Vores samarbejdspartnere i Thread projektet er både uddannelsesinstitutioner som UCC Professionshøjskolen, Designskolen Kolding, museer (Nationalmuseet og Vikingelandsbyen) og firmaer som Ganni og Henrik Vibskov samt Hack your Future. Sidstnævnte laver en teknologisk platform til fortsættelse af projektets netværksdannelse.

Projektet er ved at nå sin afslutning, og Ålborg Universitet står for at evaluere netværksmodellen. Mindre private firmer som Termplus Aps og Vaniljedesign arbejder i den sidste fase tæt sammen med Igne : Oya, designværkstedet for kvinder i Husum/Tingbjerg, omkring entrepreneurship og selvforsørgelse for flygtningekvinder.

Thread har nu også en udløber i et internationalt projekt inden for EUs "Creative Europe" program. Det er projektet "Fabric of your Life", og drejer om garderobestudier. Her kigger vi på CTR nærmere på story telling, og om hvordan tøj og erindring hænger sammen og vedrører os alle.

Jeg har med alle disse eksempler fra arbejdet med tekstilord og begrebsrepræsentation inden for tekstilområdet gerne villet vise bredden af det arbejde, der foregår i Danmark omkring tekstilkommunikation, og hvilke medier det formidles igennem (blogs, podcast, vokabularer mm).

Referencer:

www.ctr.hum.ku.dk

www.traditionaltextilecraft.dk

www.textilnet.dk

Davis, J.M., Gilberg, R. & Lervad, S. (2018): Unraveling the confusion – defining concepts to record the archeological and historical evidence for knitting. In *Archeological Textiles Review* 60.10-25.

Dury, P. & Lervad, S. (2010): Synonymic Variation in the field of textile terminology :a study in diachrony and synchrony. In *Textile terminologies in the Ancient Near East and the Mediterranean from the 3rd to the 1 millennia*, edited by Nosch, M.L. and Michel, C. [Ancient Tekstile Series 8]. Oxford. 1-10.

Lervad, S. (2016a): Textile terminologies and relations between key concepts. The context of my family's story and my own life. In *Traditional Textile Craft - an intangible cultural heritage*. www.traditionaltextilecraft.dk. 49-57.

Lervad, S. (2016b): The Professional Non-verbal Communication in the Field of Textiles, In *Verbal and Non-verbal Representation in Terminology. Proceedings of the TOTh Workshop 2013 Copenhagen – 8 November 2013*, edited by Flemestad, P., Lervad S. & Weilgaard, L.L. <https://hal.archives-ouvertes.fr>. 177-182.

Lervad, S. (2018): Textile Terminology Work - a multilingual approach in the Thread project. In *Eaft newsletter number 97, November/December 2018*. www.eaft-aet.net.

Lervad, S & Mathiassen, T.E. (2017): Textilnet.dk - A Toolkit for Terminology Research and Presentation. In *Textile Terminologies from the Orient to the Mediterranean and Europe, 1000 BC to 1000 AD*, edited by Gaspa, S., Michel, C., Nosch, M.L. University of Nebraska at Lincoln. 528-537.

Elektronisk: <https://digitalcommons.unl.edu/zeabook/56/>.

Susanne Lervad
Terminolog
Center for Tekstilforskning
Saxo Institutet
Københavns Universitet

The 22nd Biennial Meeting of the Dictionary Society of North America

Lars Trap-Jensen

Ligesom vi i Danmark har LEDA, i Norden NFL og i Europa Euralex har nordamerikanerne også deres leksikografiske forening, Dictionary Society of North America (DSNA), med tilhørende konference og tidsskriftsserie (*Dictionaries*). Fra den 8. til 11. maj i år afholdtes den 22. konference i rækken, og da de finder sted hvert andet år, vidner tallet om at DSNA er den ældste af de kontinentale leksikografiske foreninger – den første konference fandt sted i 1977. Konferencestedet i år var Indiana University i Bloomington, et sted som viste sig at have historisk betydning for amerikansk leksikografi. Universitetet var nemlig vært for den allerførste nordamerikanske konference med leksikografi som tema. Den fandt sted så tidligt som i 1960 med Fred Householder og Sol Saporta som arrangører. Konferencerapporten fra dengang udkom i 1962 under titlen *Problems in Lexicography*, udgivet af Indiana University Press, og den er stadig en klassiker i amerikansk leksikografi. En tredje udgave af bogen er under udarbejdelse ved Michael Adams, værten for dette års konference, og ventes at udkomme senere i år.

Når jeg nu skulle så langt væk hjemmefra, havde jeg besluttet at tage af sted et par dage tidligere for at danne mig et indtryk af Bloomington. Forventningerne var på forhånd beherskede da jeg havde hørt Indiana omtalt som ”the fly-over state”, og halvanden times bustur fra Indianapolis lufthavn gjorde da heller ikke noget for at ændre på det prædikat: Den gik gennem det amerikanske kornkammer i et landskab der var fladt som en pandekage og med endeløse rækker af majs- og sojabønmarker. Det ændrede sig heldigvis da vi nærmede os Bloomington. Byen er nemlig anlagt på en geologisk kalkstensformation som ikke alene har gjort det omgivende landskab bakket og afvekslende; det har også leveret byggematerialer til byens huse, herunder til universitetet hvis sandfarvede bygninger ganske dominerer centrum. Det siges at byen fik sit navn af udvandrere østfra der fandt stedet så smukt at de opkaldte den efter de mange blomstrende vækster i området.

En anden fordom der blev gjort til skamme, var min forestilling om hvordan man kom fra A til B. Jeg havde frygtet at al trafik foregik i private biler, og at der derfor hverken var fortove eller cykelstier. Men nej, med universitetet som altdominerende institution er Bloomington

(med over 40.000 studerende og en befolkning på omkring 85.000 indbyggere) en demokratisk bastion der lægger vægt på infrastruktur, og det var derfor ikke noget problem at bruge de medbragte løbesko til at få set byen og de nærmeste områder. Det var jeg glad for, for selve konferencen blev holdt i universitetets særlige kongresbygning med både hotel, restauranter, butikker foruden de sædvanlige auditorier og møderum. Med andre ord: all inclusive, og man behøvede ikke bevæge sig udenfor centerets mure i de dage konferencen varede.

For mit vedkommende begyndte den med en heldags workshop om neologismer. Workshoppen var den egentlige grund til min deltagelse, idet den var arrangeret af Globalex, det overgribende samarbejde mellem de kontinentale leksikografiske foreninger i verden. I det samarbejde er jeg repræsentant for Euralex, og derfor havde jeg en særlig interesse i workshoppen. Foruden denne blev der også afholdt et prækonference-seminar, *Descriptive and Prescriptive Approaches in Lexicography*, arrangeret af Edward Finegan. Planen er at præsentationerne for de to arrangementer skal udkomme i et særnummer af *Dictionaries* i 2020.

Selve konferencen var faktisk usædvanlig, fik jeg at vide. Den har ellers været kendt for sin intime stemning, der bl.a. skyldes at alle deltagere hører på alle præsentationer, dvs. der er ingen parallelle sessioner. Men netop årets konference udgjorde en undtagelse fra den tradition. DSNAL havde besluttet at konferencen denne gang skulle være fælles med *Studies in the History of the English Language* (SHEL) og deres 11. konference. Det betød, udover op til tre parallelle sessioner, en uforholdsmæssig stor andel af præsentationer med sproghistorisk, engelsk vinkel.

I det hele taget var konferencen præget af hvad man kan kalde traditionelle leksikografiske emner, og var stort set rensat for datalingsvistiske eller på anden måde it-tunge bidrag om nye og innovative funktioner og metoder. Det hænger måske sammen med en anden arbejdsdeling i amerikanske ordbogsprojekter, måske med at konferencen havde en overvægt af ældre, universitetsansatte eller pensionerede deltagere. Repræsentanter for den praktiske leksikografi var typisk hvad der lidt forskønnende bliver kaldt "independent lexicographers", dvs. løsttilknyttede freelancere som typisk arbejder i enkeltmandsfirmaer eller har en løsere tilknytning til et projekt i en begrænset periode. Alderssammensætningen vidner om at krisen i ordbogsbranchen også har ramt Amerika; den har et generationsproblem.

Men hvis man ellers er optaget af historisk leksikografi og det engelske sprog, bød konferencen på flere godbidder. Alene det at hovedparten blev leveret på deltagernes eget modersmål gør noget for oplevelsen, og den amerikanske akademiske tradition for mundtlig fremstilling gav adskillige gode oplevelser, ofte krydret med små anekdoter eller interessant bonus-trivia. Jeg var fx ikke klar over at *fuck* blev taget ud af Merriam-Webster i sidste øjeblik inden udgivelsen af tredje udgave i 1961. Redaktionen havde ellers optaget ordet for første gang i en amerikansk ordbog, men forlagsdirektøren mente ikke at den amerikanske offentlighed var helt parat endnu, og frygtede en boykot af ordbogen. Eller at filosofen C.S. Peirce (ham med den semiotiske trekant) blev fyret fra sin universitetsstilling efter en skandaløs udenomsaffære og blev tvunget over i en mindre kendt karriere som leksikograf for *Century Dictionary* for at klare dagen og vejen.

Ud over den traditionelle konferencemiddag var der flere sociale arrangementer: en

reception sponsoreret af universitetet, der næste år kan fejre sit 200-års jubilæum, en reception på universitetsbiblioteket The Lilly Library, der foruden en stor ordbogssamling bl.a. rummer skrifter af Eric Partridge og en nylig testamentarisk gave i form af familien Barnharts samlede leksikografiske materiale (9 ton). Et højdepunkt var desuden en genopførelse af en lille musical, *The Big Book*, skrevet af hovedredaktøren for Merriam-Webster, Philip Gove, for at fejre udgivelsen af ovennævnte tredjeudgave i 1961 – og selvfølgelig udført af konferencedeltagere. Endelig blev der som en ekstra bonus foranstaltet en improviseret gallapremiere på filmen “The Professor and the Madman”. En af konferencedeltagerne, Ben Zimmer, havde nemlig i sin egenskab af journalist på The Wall Street Journal fået adgang til en kopi af filmen om James Murray, William C. Minor og tilblivelsen af The Oxford English Dictionary og kunne vise den for deltagerne dagen før den officielle premieredag i USA, 10. maj.

British Airways ville det sådan at jeg blev nødt til at tage af sted før tid for at nå den afgang de nu havde tildelt mig, og jeg gik derfor glip af lørdagsprogrammet. Til gengæld gav det 10 timers ophold i O'Hare lufthavn og dermed mulighed for en sidste bonusoplevelse i downtown Chicago.

Interesserede kan læse mere om konferencen på <https://www.indiana.edu/~iucweb/dsna/>

Lars Trap-Jensen
Ledende redaktør
Det Danske Sprog- og Litteraturselskab
ltj@dsl.dk

Konferencedeltagere
fremfører musicalen

Nordterm-konferencen 11.-14. juni 2019 – Om terminologiens rolle i sprogteknologiske applikationer

Lina Henriksen og Sussi Olsen

Nordterm-konferencen¹ afholdes hvert andet år og henvender sig især til nordiske organisationer, som beskæftiger sig med terminologi, hvad enten disse organisationer hører hjemme i den offentlige forvaltning, inden for akademien eller i det private erhvervsliv. Nordterm er blevet afholdt siden 1985, og formålet med arrangementet er at styrke den nordiske nabosprogsforståelse, specielt inden for fagsprog og terminologi, bl.a. ved at opbygge netværk og udveksle viden mellem personer og organisationer, som arbejder med terminologi.

Konferencen afholdes på skift i de forskellige nordiske lande, og her i juni 2019 var turen kommet til Danmark. Det blev besluttet, at Nordterm skulle afholdes på Københavns Universitet, hvor Center for Sprogteknologi ved Institut for Nordiske Studier og Sprogvidenskab (NorS) skulle være vært ved arrangementet. Nordterm-konferencen var velbesøgt med 80 deltagere.

Konferencens tema besluttes som regel af værten det pågældende år, og i år blev temaet: *Terminologiens rolle i sprogteknologiske applikationer, som fx virtuelle assistenter og maskinoversættelse*. I det følgende beskrives de aspekter af temaet, som især karakteriserede konferencen.

Terminologi, sprogteknologi og kunstig intelligens i den offentlige sektor

Sabine Kirchmeier var en af konferencens hovedtalere, og hun rapporterede som formand for det sprogteknologiske udvalg om de konklusioner, som udvalget er kommet frem til. Det sprogteknologiske udvalgs kommissorium inkluderede en undersøgelse af behovet for sprogteknologi og behovet for en central termbank i Danmark samt en undersøgelse af sprogets rolle i kunstig intelligens. Udvalget blev nedsat af Kulturministeriet og har netop her i 2019 udgivet en rapport: *Dansk sprogteknologi i verdensklasse*.² Rapportens titel er inspireret af regeringens vision om *Digital service i verdensklasse*³; en vision, som forudsætter, at Danmark bliver førende i anvendelsen af kunstig intelligens.

Kirchmeier indledte sin præsentation med et overblik over anvendelsen af sprogteknologi og terminologi i Norden – og det fremgik, at Danmark halter en hel del efter de øvrige nordiske lande, især inden for det terminologiske område. Samtidig med at interessen for terminologi er øget i hele Norden i takt med digitaliseringen af fx sundhedsvæsenet og forsyningsvirksomhederne, så er der ikke tilstrækkelig bevidsthed i danske offentlige institutioner om, hvordan institutionerne selv kan og bør bidrage til indsamlingen af terminologiske og andre sproglige resurser. Medvirken til en sådan indsamling kan fx ske ved at udføre terminologiarbejde og ved at gemme og vedligeholde det bilingvale tekstkorpus, som opstår i forbindelse med oversættelsesarbejde, men den type opgaver

¹ Abstracts, slides og artikler for nogle af præsentationerne findes på: <https://cst.ku.dk/arrangementer/nordterm-2019/>

² <https://dsn.dk/udgivelser/sproгнаevnets-udgivelser/sproгнаevnets-rapporter/sprogteknologi-i-verdensklasse>

³ <https://www.fm.dk/publikationer/2018/digital-service-i-verdensklasse>

udføres stort set ikke i danske offentlige institutioner. Udvalget har bl.a. estimeret, at 80-90% af de offentlige institutioner udliciterer deres oversættelsesarbejde til oversættelsesbureauer, og kun meget få institutioner har en termbase og/eller udfører egentligt begrebsarbejde.

Præsentationer fra de øvrige nordiske lande af blandt andre Kristine Eide (Norges Sprogråd), Mari Suhonen m.fl. (Terminologicentralen i Finland) og Marit Torseth m.fl. (Norges Sprogråd og Brønnøyregistrene) viste, at der udføres terminologiarbejde i den offentlige sektor andre steder i Norden. Indlæggene pointerede endvidere, at terminologiarbejde både er en forudsætning for klar kommunikation i det offentlige og for hensigtsmæssig anvendelse af sprogteknologiske værktøjer som fx maskinoversættelse.

Terminologi i sprogteknologi – og sprogteknologi i kunstig intelligens

Kirchmeier rapporterede endvidere, at det sprogteknologiske udvalg bl.a. anbefaler etablering af en dansk sprogbank, som skal inkludere et talesprogs korpus, opmærkede tekstkorpusser, en orddatabase og en termbank; alt sammen optimeret til sprogteknologiske formål. Det anbefales endvidere, at der i langt højere grad sættes på egentlige sprogteknologiske værktøjer, men det er nødvendigt at starte med sprogbanken, fordi sproget, ordene og terminologien udgør kernen i disse værktøjer.

Andre talere som Brian Jacobsen fra Taxon og Tommi Bernitz fra oversættelsesafdelingen i Europa-parlamentet uddybede også i deres præsentationer, hvordan terminologiarbejde er en forudsætning for henholdsvis automatiske klassifikationssystemer og maskinoversættelse.

Det blev også understreget i Kirchmeiers præsentation, at uden en sådan sprogbank og uden sprogteknologi bliver der ingen kunstig intelligens. En robot eller virtuel assistent skal indeholde mange fakta, kunne anvende logik og ræsonnere. Den skal kunne forstå ord og sætninger, kunne fortolke – og den skal kunne udføre en ordre. Det er alt sammen noget, der forudsætter sprogteknologi, terminologi og andre sprogresurser.

Andrejs Vasiljevs, en anden hovedtaler ved konferencen, er direktør for den lettiske virksomhed Tilde, som bl.a. arbejder med terminologi, virtuelle assistenter og udvikler specialiserede maskinoversættelsesprogrammer. Tilde har gennem årene deltaget i mange EU-projekter om terminologi og oversættelse, og Vasiljevs gav i denne sammenhæng et historisk overblik over, hvordan forskningen i, arbejdet med og anvendelsen af terminologi i Europa har udviklet sig over de sidste 20 år.

Omkring årtusindskiftet arbejdede man også med terminologi i Europa, og terminologien blev gemt i termdatabaser, som sikrede genanvendelse og konsekvent brug af termer. Men disse termdatabaser var i høj grad beregnet som hjælpeværktøj for oversætteren; de blev altså anvendt og læst af mennesker. I dag anvendes terminologien i langt højere grad af sprogteknologiske værktøjer. Det betyder bl.a., at det terminologiske arbejde er anderledes, for computere har brug for anderledes og mere formaliserede informationer end mennesker. Vasiljevs pointerede endvidere, at vi i fremtiden vil have endnu større behov for store mængder terminologi, fordi terminologi er nødvendig i mange sprogteknologiske værktøjer, og kunstig intelligens kræver både terminologi og sprogteknologi. Og for Vasiljevs er der ingen tvivl om, at kunstig intelligens er et felt i rivende udvikling, og at vi endnu kun har set begyndelsen.

Terminologi og oversætteren

Konferencens tredje hovedtaler var Professor Frieda Steurs fra universitetet KU Leuven i Belgien. Steurs tog i sit indlæg primært udgangspunkt i oversætterens arbejde og præsenterede nogle af de nye tendenser i terminologi- og oversættelsesarbejdet.

Steurs rapporterede fra forskningsprojektet SCATE (Smart Computer-Aided Translation Environment), som har til formål at forbedre oversætterens digitale oversættelsesmiljø. I projektet arbejdes der især med forbedringer i selve oversættelsesprocessen, fx vedr. maskinoversættelse, oversættelseshukommelse og termbaser, men også forbedringer til automatisk termudtræk fra sammenlignelige korpusser.

Steurs rapporterede også fra TermNeXT-projektet, som fokuserer på forskellige aspekter af terminologistyring, bl.a. standarder for terminologistyring og de økonomiske fordele ved terminologiarbejde for både den offentlige og den private sektor. Projektet ser også på, hvordan terminologi kan bidrage til social inklusion og nemmere adgang til information for minoritetsgrupper.

Endelig bemærkede Steurs, at hun i sit arbejde med sprogteknologiske værktøjer ser en tendens til, at de terminologiske og leksikalske resurser smelter sammen. Leksikografi og terminologi har ellers traditionelt været to skarpt adskilte discipliner, men dette ser ud til at være under forandring.

Konklusioner

Mange talere ved Nordterm-konferencen beretter fra forskellige perspektiver om sammenhænge mellem terminologi og sprogteknologi – man kan ikke udvikle sprogteknologi uden at have terminologiske og andre sproglige resurser.

Flere talere uddyber endvidere, at sprogteknologiske værktøjer er forudsætningen for kunstig intelligens; og kunstig intelligens er ikke et fænomen, vi kan fravælge eller vælge at udvikle på et senere tidspunkt. Hvis vi ikke sørger for at udvikle og vedligeholde den række af danske resurser og sprogteknologiske værktøjer, som vil muliggøre kunstig intelligens – og dermed også computer-menneske-kommunikation på dansk – så vil vi i stedet skulle anvende kunstig intelligens i en engelsk version. Det betyder, at vi i så fald skal kommunikere med computeren på engelsk.

Lina Henriksen
Seniorkonsulent
Center for Sprogteknologi
NorS
Københavns Universitet
linah@hum.ku.dk

Sussi Olsen
Videnskabelig medarbejder
Center for Sprogteknologi
NorS
Københavns Universitet
saolsen@hum.ku.dk

Kend din leksikograf! –

Denne gang har redaktionen valgt at give ordet til Jacqueline Levin fra Ordbogen.com.

Hvornår og hvordan kom du til at arbejde med faget?

Jeg elsker at sige at jeg blev headhuntet. Som specialestuderende på engelskstudiet på SDU i Odense (og evighedsstuderende hinsides ethvert SU-håb) havde jeg fået et småjob som sekretær på et lingvistikprojekt min vejleder var tilknyttet. Kontoret brugte jeg imellem de få og små administrative opgaver for projektet først som specialekontor og siden, efter endt speciale, som sten at gemme mig under (når jeg ikke vidste hvad jeg skulle være – når nu jeg havde prøvet engelsklærer, og det ikke skulle være det) og studerekammer (når jeg fx tog spanskfag på tompladsordningen for at fordrive ”ventetiden”). En af de administrative opgaver jeg fik min løn for at ekspedere, var noget kørselsfradrag for en tidligere specialestuderende ved lingvistikprojektet. Hun havde nu (i 2006) fået job som projektleder på Ordbogen.com og var så positiv over hvor hurtigt og effektivt jeg havde klaret hendes kørebilag, at hun spurgte sig for, hørte at jeg havde fået en god karakter i mit speciale, derudaf konkluderede at jeg måtte være god til engelsk, og tilbød mig en etårig projektansættelse som redaktør på den engelskordbog de var ved at udarbejde. Eller kort: Jeg blev headhuntet.

Hvad kan du lide ved leksikografi?

Jeg elsker formidlingsopgaven der ligger i at strukturere en ordbogsartikel så den så vidt muligt er selvforklarende for brugerne uanset baggrund. Kan man forklare en betydning uden at gribe til abstrakte begreber? Hvor kort og enkelt, men letforståeligt kan en forklaring formuleres? Hvornår skal man bare lade være med at forklare? Til det sidste har jeg formuleret svaret: ”Hvis brugeren i sin uvidenhed vil komme til at gøre det rigtige”. For eksempel skelnede man i engelskordbogen oprindeligt mellem tællelig og utællelig brug af alle engelske substantiver. Det skyldtes at man hentede grammatisk information om opslagsordene fra en etsproget engelskordbog, herunder alle bøjningsformer (smart) og angivelse af tællelighed (mindre smart). Det betød at når der stod at ’beer’ kunne være både tælleligt og utælleligt, oprettede man to artikler, en tællelig og en utællelig, og så skulle redaktørerne udtænke sætningseksempler på tællelig brug til den ene artikel og utællelig til den anden. Og jo flere oversættelser der var til hver artikel, jo mere tidskrævende var arbejdet, og jo mere forvirrende tror jeg resultatet blev for brugerne, for hvilken af de to artikler skulle de nu bruge? Da ’beer’ og ’øl’ på engelsk og dansk er helt parallelle – utællelige når de beskriver væsken, og tællelige når de beskriver et kvantum, fx en flaske, af væsken – er der med andre ord ingen grund til at kaste brugeren ud i at skulle forstå konceptet tællelighed. De vil i deres uvidenhed ikke kunne misforstå noget. Derimod er det vigtigt i artiklen ’møbel’ ikke kun at forklare, men også at illustrere, at ’furniture’ kun svarer til flertalsformen ’møbler’, mens entalsformen ’møbel’ skal udtrykkes på en anden måde.

Der findes dog fortsat masser af artikler i ordbøgerne der er lavet på andre måder, og jeg retter dem kun hvis jeg har tid når jeg falder over dem, eller hvis jeg ikke kan styre mig.

Hvad bryder du dig ikke om ved feltet?

At man skal rundt om alle betydninger af et ord. I hvert fald ved ord med mange betydninger. Selv om vi på engelskordbogen og spanskordbogen, som jeg er med til at redigere, arbejder efter et enkelhedsprincip om kun at skulle inkludere de mest brugte betydninger af ord, og de mest brugte oversættelser af disse betydninger, kan der være et stort arbejde med først at afdække alle betydningerne og deres hyppighed i brug før vi kan beslutte hvor vi skal lægge snittet og så smide resten væk. Det kan jeg godt synes er træls. Og så hader jeg hvis man ikke kan få sætningseksemplerne til at passe. Vi skriver dobbelte sætningseksempler (dvs. samme eksempel på både kilde- og målsprog), og jeg har et princip (se kæphest herunder) om at skrive sætningspar som afspejler faktisk brug i de to sprogområder, indeholder både opslagsord og oversættelsesord og er sprogligt parallelle så de fungerer som reelle oversættelser af hinanden. Det kan til tider være svært at lægge fra sig indtil man har løst det.

Har du nogen leksikografiske kæpheste?

Parallelle sætningseksempler! Jeg har nok også mange andre, men det er den jeg rider flittigst. For mig kan parallelle sætningseksempler på kilde- og målsprog udgøre den ultimative intuitivt forståelige betydnings- og grammatikforklaring. Det perfekte eksempelpar kan illustrere både betydning (så man slipper for en lang og måske alligevel for abstrakt og dermed vag forklaring) og grammatik (som fx tællelighed nævnt herover, men i andre ordbøger end den engelske også køn, kasus, syntaks, agens osv.). Oprindeligt havde engelskordbogen kun brugseksempler på ét sprog, og da vi påbegyndte systematisk oversættelse af eksemplerne, opdagede vi at de tit var upræcise, misvisende eller i hvert fald uoversættelige til det andet sprog hvis de parallelle eksempler skulle indeholde både opslags- og oversættelsesordet. Der er blevet slettet mange oversættelser fra vores ordbøger i forbindelse med arbejdet med at indføre dobbelte eksempler, og den dag i dag optager jeg ikke oversættelser, selv om andre kilder måtte være nok så enige om dem, hvis jeg ikke kan finde deres brug i den relevante betydning dokumenteret og dermed kan skrive parallelle eksempler på begge sprog.

Hvad er du mest stolt af at have lavet?

Faktisk er det ikke noget jeg har lavet, men det jeg er mest stolt af at have fået gennemtruffet i en ordbog fra Ordbogen.com, er de spanske bøjningsskemaer. Da jeg blev inddraget i at skulle budgettere timeforbrug til en opgradering af spanskordbogen så kundekredsen kunne udvides til gymnasierne, forlangte jeg at alle spanske verber skulle forsynes med komplette bøjningsskemaer, om det så skulle være på bekostning af andre former for revision. Da man som regel udelader de personlige pronomener i spanske sætninger, er det nemlig ikke kun tid og person, men ofte selve sætningens subjekt der skal udledes af verbalformen. Så vi fik bøjningsskemaer, komplet med den lille bonusfunktion ”Hvilken form er ...?” som fremhæver den eller de præcise tider og personer i skemaet som der kan være tale om hvis man har søgt på en bøjningsform. Det var der ingen andre spansk-danske ordbøger der havde på det tidspunkt (2012), og på denne måde kunne man med et slag dels sikre at de spanske verber kunne søges frem uanset hvilken form man søgte på, og hjælpe brugerne med at identificere subjektet.

Hvad er din største bommert?

Altså, den med de tællelige og de utællelige substantiver kan jeg godt ærgre mig over at det tog så mange år at lure overflødigheden af. Det havde måske nok været klart for en leksikograf, men selv har jeg bare et ”almindeligt” engelskstudium og en korrespondenteksamen bag mig, og ingen i virksomheden havde leksikografisk baggrund. Hvis jeg nærstuderer Ordbogen.coms egne ordbøger (engelsk, tysk, fransk, spansk og svensk), kan jeg stort set altid finde et eller andet at krumme tæer over, men jeg har lært at lade være. Jeg har for mange gange i min tid hos Ordbogen mødt for mange mennesker der blev slået af beundring når de hørte hvor jeg arbejdede, fordi de bare ”elsker Ordbogen!”, ”den er bare så god!”, ”den har alle ord med!” og – her var jeg ved at bide tungen af mig selv – ”den har sådan nogle gode sætningseksempler!”. Det har den ved gud ikke. Men det der blev klart for mig, var at jeg med min baggrund som hardcore ordbogsbruger i studietiden på ingen måde var repræsentativ for Ordbogens brugere. For dem er det guld værd at *alle* oversættelser er forsynet med eksempler – også nogle der i mine øjne er intetsigende – og at uanset hvad disse mennesker i deres gennemsnitlighed (helt neutralt ment!) kan finde på at slå op i ordbogen, så har andre allerede tænkt samme tanke, og ordet er derfor med i ordbogen fordi de mest søgte ord tilføjes først. Folk der arbejder med specialemer, har ikke helt samme oplevelse, men de har til gengæld glæde af vores chatfunktion hvor vi kan tilbyde faglig sparring og hjælpe dem med at finde de oversættelser de mangler (og dernæst føje dem til ordbogen). Tilbage til spørgsmålet: Det ved jeg ikke. Jeg har lært at fra vi bliver gjort opmærksomme på en bommert til vi har rettet den, og alle beviser er væk, behøver der maks. gå ti minutter, og så er vi alle videre. Den suverænt hyppigste fejltipe er i øvrigt slåfejl i et af de hundredtusinder af sætningseksempler, *ikke* fejlagtige oversættelser, så uanset hvor pinlige disse banale fejl er at se på, er de ikke afgørende for ordbogens brugbarhed som oversættelsesredskab. Nok også af den grund har jeg valgt at få fred med alle de artikler jeg aldrig ville kunne nå at gennemgå.

Fortæl en god leksikografisk anekdote

Det var en herlig tid dengang jeg sad og følte mig ung med en flok engelskstuderende og lavede ordbogsartikler på samlebånd, for de havde masser af humor og lune, og det var fantastisk underholdende hvad de kunne udrette med de ti ord vi havde som maksimum på et sætningseksempel. For brugervenligheden og overskuelighedens skyld tilstræbte man at undgå linjeskift så hver oversættelse med (kort) forklaring og (kort) sætningseksempel kunne stå på én linje med den skærmopløsning der var almindelig udbredt for 15 år siden. Derfor havde vi en begrænsning på maks. ti ord per sætning – også på engelsk hvor sammensatte substantiver særskrives. Jeg kan huske at det var sjovt at læse korrektur på sætningseksemplerne fra nogle af de kreative ”drengene”, men jeg husker kun ét jeg først opdagede efter det var gået igennem korrekturen og blevet offentliggjort. Jeg ærgrede mig næsten over at skulle rette det fordi jeg kunne høre (og se) for mig en hvilken som helst af tre mulige skyldige sidde og klukke i skægget, mens han oversatte det engelske ’shroud’ til det danske ’ligklæde’ og forsynede det med det aldeles uegnede sætningseksempel *Goddag, jeg vil gerne købe 8 meter ligklæde.*

Beskriv en typisk leksikografisk arbejdsdag/arbejdsproces for dig

Det er mange år siden jeg arbejdede fast med ordbogsredigering, men af og til får jeg lejlighed til at hjælpe studentermedhjælperne med oversættelser der volder dem problemer, og så finder jeg som regel selv svaret og forklarer dem hvad jeg har gjort. Et nyligt eksempel er da en studerende havde oversat ’fiskemaskine’ med ’power router’. Jeg havde aldrig hørt

om en fiskemaskine, men en googlesøgning på billeder viste to forskellige slags apparater for de to ord. Dernæst læste jeg lidt på nettet hvad forskellige håndværkere havde at forklare, og kunne blandt andet konstatere at en 'fiskemaskine' også kaldes en 'lamelfræser', hvilket en billedsøgning bekræftede. 'Lamelfræsere' fandt jeg blandt andet i mærket DeWalt, som er internationalt, så jeg fandt den samme fræser (en DW682K) på engelsksprogede sider og kunne se at den solgtes under benævnelsen 'biscuit jointer' i Storbritannien. Kort fortalt viste videre research at maskinen går under forskellige benævnelser, men af dem havde 'biscuit jointer' størst udbredelse geografisk og numerisk, så jeg vurderede at vi kunne nøjes med den når nu vores ordbog er almensproglig, ikke teknisk. Herefter forklarede jeg studentermedhjælperen om fremgangsmåden med billedsøgning og produktkataloger, og så har han de redskaber at supplere med næste gang han skal oversætte værktøj.

Hvilket opslagsværk kan du ikke undvære?

Google. Jeg bruger alskens ordbogs- og søgesider, men jeg dobbelttjekker altid alting via Google. Jeg har gemt hver af de regionale googlesider (google.dk, google.co.uk, google.es osv.) med hver deres sprogindstillinger og kombinerer evt. med søgning på landespecifikke domæner for at få et indtryk af om de indfødte nu faktisk også bruger ordene sådan som ordbøgerne påstår. Alt efter emneområde kan troværdige kilder for mig rangere fra lovsamlinger over firmaers hjemmesider/produktkataloger til sociale medier (hvis det fx er slang vi skal forstå eller oversætte). Men jeg starter på Google.

Har du en leksikografisk våd drøm?

Det sværeste at forklare eller illustrere fyldestgørende i en ordbogsartikel er grammatik. Dels kan der være grammatiske aspekter som slet ikke er knyttet op på nogen specifikke opslagsord eller oversættelser, som fx kongruens, og som det derfor ikke giver mening at inkludere i (alle) ordbogsartiklerne. Dels kan der være grammatiske komplekser hvor man skal holde så mange mentale bolde i luften på en gang at det let kan gå galt selv hvis man har forstået principperne. Mit yndlingseksempel er skiftet i agens for de meget almindelige "gustar-verber" på spansk. *Jeg kan lide jordbær* hedder på spansk *me gustan las fresas*, hvor subjektet 'jeg' bliver til objektet 'me' – selv om det stadig står forrest! – og objektet 'jordbær' nu er subjektet 'las fresas' (selv om det står sidst – og husk nu bestemt artikel som artsartikel!), og verbet derfor skal kongruere i 3. person flertal, ikke 1. person ental. Her er min drøm at man fra ordbogsartiklerne for verber som 'gustar' kunne lede til et forklarende grammatikafsnit, komplet med en interaktiv test af om man har forstået og kan bruge grammatikken korrekt. Og ellers vil der være øvelser så man kan øve sig til den sidder i skabet. Vi ved fra vores egne grammatikprodukter (på Grammatip.com) – og alle ved fra internettet – at folk elsker at teste sig selv og løse opgaver og se om de kan få alle rigtige. I den form ville vi nå ud over nørdet ekstrainformation for grammatisk interesserede til at snige læring ind ad en underholdende bagvej.

Jacqueline Levin
Specialkonsulent, cand.mag.
Ordbogen.com
jrl@ordbogen.com

Kort nyt fra den leksikografiske verden

På denne plads bringer LEDA-nyt korte nyheder fra den leksikografiske verden. Alle redaktioner og enkeltpersoner opfordres til at sende korte, telegramagtige nyheder ind til LEDA-nyt. Omfanget er max. 200 ord. Nyhederne sendes til Asgerd Gudiksen, gudik@hum.ku.dk. Deadline for LEDA-nyt 69 er 1. februar 2020.

Den Danske Ordbog fejrer 10 år på nettet

Den 2. november 2019 er det 10 år siden Den Danske Ordbog (DDO) gik i luften som onlineordbog. Siden den spæde start er antallet af brugere vokset støt, og i dag er ordnet.dk/ddo blandt de 100 mest besøgte hjemmesider i Danmark. Det er vi stolte af hos Det Danske Sprog- og Litteraturselskab, og vi fejrer jubilæet, bevågenheden og en spritny ordbogsopdatering på årets Bogforum i Bella Center. Fredag d. 15/11 optræder udvalgte redaktører således under titlen 'I med- og modvind: 10 år med Den Danske Ordbog på nettet'. Det sker på standen med det mundrette navn C4-010, med start klokken 14.00. Tidligere samme dag sætter ordbogens egen Henrik Lorentzen sprogekspertkasketten på sned, når DR's scene fra klokken 11.00 lægger gulv til en liveudgave af Klog på Sprog med Adrian Hughes ved roret.

Jonas Jensen, Det Danske Sprog- og Litteraturselskab

Dansk Sprognævns nye lokaler i Bogense indviet

Den 16. maj 2019 inviterede Dansk Sprognævn og Nordfyns Kommune til indvielse af Sprognævnets nye hus i Bogense. Dansk Sprognævn er flyttet til Bogense på Nordfyn, og de nye lokaler blev indviet ved en reception den 16. maj med taler og musikalske indslag fra Nordfyns Musikskole. Bygningen er en tidligere varmecentral som siden er indrettet til kontorer. Thomas Hestbæk Andersen, Sprognævnets direktør, sagde bl.a. i sin tale:

"Fra vores nye hus vil vi fortsætte med at normere den danske retskrivning ud fra de principper som vi hidtil har fulgt. Vi vil ikke blive hverken mere slappe eller mere puristiske, selvom vi konstant presses og diskuteres, og selvom der er ønsker om at vi skal gøre alt muligt som vi ikke gør. Vi vil følge det danske sprogs udvikling, dets status og dets anvendelse – også i moderne kommunikationsformer hvor både engelske ord, billeder og visuelle udtryk som fx emojis justerer sprogets funktion. Vi vil være med i det arbejde der sikrer at dansk også kan bruges i kommunikationen med de droner og robotter som overtager flere og flere funktioner i vores verden. Vi er flyttet ind i Bogense. Og herfra vil Dansk Sprognævn være en stærk stemme om sproget nu og fremover".

Ida Elisabeth Mørch, Dansk Sprognævn

Rapport fra Sprogteknologiudvalget udkom i april 2019

I begyndelsen af 2018 nedsatte Kulturministeren et sprogteknologisk udvalg under Dansk Sprognævn. Udvalget har i løbet af 2018 inddraget mere end 120 offentlige og private institutioner og virksomheder i en række workshops og seminarer for at afdække behovet og afsøge mulighederne for at understøtte brugen af dansk i forbindelse med kunstig intelligens (AI). Kunstig intelligens skal blive bedre til dansk, og det koster penge. Det var en af Sprogteknologiudvalgets konklusioner i den rapport som udvalget afsluttede sit arbejde med. Læs mere om konklusionerne i Lina Henriksen & Sussi Olsens rapport fra Nordterm-konferencen side xx og på Dansk Sprognævns hjemmeside eller læs selve rapporten [Dansk Sprogteknologi i Verdensklasse \(pdf\)](#).

Ida Elisabeth Mørch, Dansk Sprognævn

